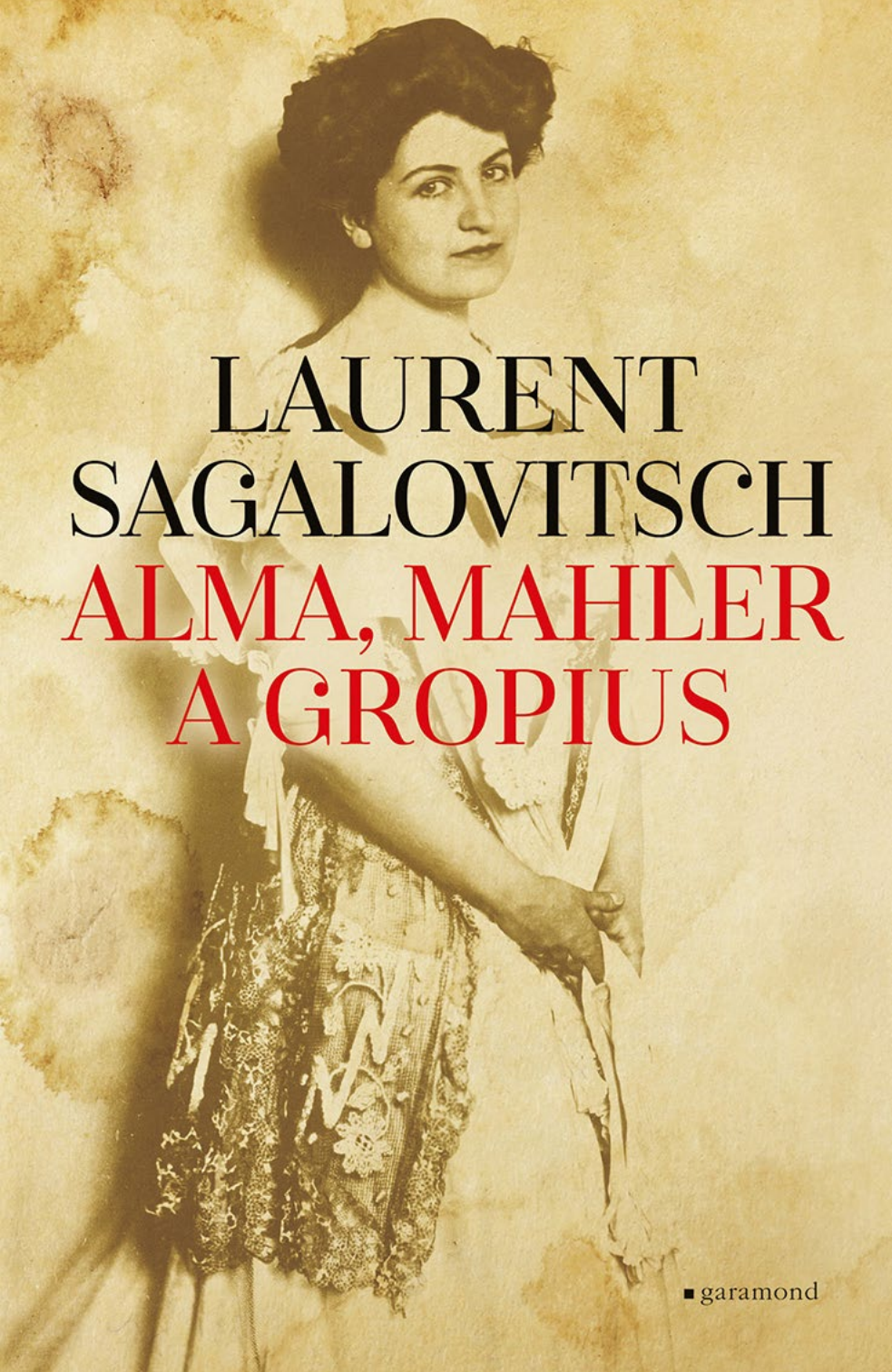

LAURENT SAGALOVITSCH

ALMA, MAHLER A GROPIUS

garamond

Alma, Mahler a Gropius

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.e-garamond.cz
www.albatrosmedia.cz

garamond

Laurent Sagalovitsch
Alma, Mahler a Gropius – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

LAURENT SAGALOVITSCH

ALMA, MAHLER A GROPIUS

garamond

Georgesovi a Georgesovi

I
Allegro energico

Zbledl, pak se zhroutil na kolena, jako ukřižovaný. Alma se tiše zajíkla, zaznělo to jako zděšené hafnutí, a rukou si zakryla ústa. Napadlo ji, že se mu zastavilo srdce. Napadlo ji, bude ze mě vdova, konečně zase budu moct žít. Slunce zrovna mizelo za horami, jako by se i ono hroužilo do smutku, a světlo se stahovalo ze salonu s úlevou, že už nemusí ozařovat místnost, v níž na podlaze klečí sinalý Gustav se ztrhanou tváří a listem papíru v ruce. Ciferník ukazoval půl sedmé, na zvyklosti domácnosti pokročilou hodinu, do místnosti proto vešla hospodyně Mona, podívat se, zda může konečně přinést na stůl hovězí se zeleninou, propečené mnohem víc, než je nutné, přesně podle požadavků pána domu. Jakmile ho spatřila klečet u klavíru s tváří zmáčenou slzami, ustoupila, otočila se a co nejrychleji zase zmizela v kuchyni.

Jíst se zjevně hned tak nebude.

Gustav s Almou dlouho nehnutě mlčeli. Čas se zastavil a kromě kvokání slepic – zpěvem se venku loučily s odcházejícím dnem – nebylo slyšet nic, jen Gustavův sípavý dech, jakési překotné supění, jako by se snažil vymanit z neviditelného sevření.

Alma vypadala ztraceně.

Odjakživa věřila, že Gustav podlehne srdeční chorobě, jenže jak plakat, když někdo umírá tímhle způsobem, s výrazem naprostého překvapení a s děsem v očích, jako by uviděl ďábla? Je možné, aby příčinou toho rozrušení byl list v roztřesené ruce, obyčejný papír popsaný černým inkoustem? A pokud ano, proč? Alma se to snažila zjistit, ale nedokázala zahlédnout, co je na něm napsané. I kdyby se Gustav zrovna dozvěděl, že ho odvolali z vedení Metropolitní opery, což byla mimochodem nesmyslná představa, nereagoval by takto. Šlo by jen o další, zdaleka ne první životní komplikaci, Gustav totiž na cestě za svými cíli musel odjakživa vyvíjet mnohem větší úsilí než jiní, kteří si vystačili se správnou strategií a známostmi, jež je bez doprošování vynesly do nejvyšších funkcí. Ne, ne, o New York nepůjde, tím si byla Alma jistá. Podívala se na obálku, ležela na komodě, roztržená klopa čněla vzhůru jako zející otvor do pekla. Z místa, kde stála, viděla jen pár řádků narychlo napsaných trochu rozpitým inkoustem. Na obálce bylo tiskacími písmeny nadepsáno manželovo jméno a jejich adresa:

HERR DIREKTOR MAHLER
RESIDENZ TRENKE
TOBLACH

Nebylo to písmo její matky, to mohla odpřisáhnout. Ani tchánovo. A už vůbec ne písmo Gustavovy sestry Justiny. Čí tedy? Zvažovala různé možnosti, když vtom se z Gustavova hrdla vydralo zachroptění: „Proč, Almischili, řekni mi proč?“ Nechápavě se na něj podívala. Nikdy ho neviděla v takovém stavu. I při Putzině smrti, vzdor příšerné bolesti, slzám, záchvatům pláče, nemožnosti smířit se s odchodem milované dcery, si dokázal uchovat určitou důstojnost, zdání normality, zatímco teď, jako by se z něj stávalo znovu dítě, které chce po matce vědět, čím si vysloužilo pokárání.

Dal se do pláče, skutečně do pláče, plakal tak, jak pláčou jen děti přesvědčené o tom, že se proti nim spikl celý svět. Divže vzteky nezačal bušit pěstmi do parket. Co chvíli mezi vzlyky pohlédl na Almu, v očích mu četla výčitky s přídechem nepochopení. Jeho pohled ji obviňoval, zároveň se snažil pochopit důvody jejího jednání, zákeřného jednání, prohřešku, o jehož spáchání ona nemá vůbec tušení.

Snažila se stůj co stůj přijít na nějaké vysvětlení, a tak samozřejmě pomyslela na Waltera, na dny prožité s ním, na noci strávené ve vzájemném objetí, na opakované erupce vášně, při nichž se konečně znovu začínala cítit jako žena. Na úžasně něžné intermezzo, během nějž mohla zase vyhovět tělesným vášním, ukojit neuhasitelnou žízeň, vzdát se muži, být uchvácena, kdy v sobě cítila rozpínat se všechnu Walterovu sílu, jako obrození.

Vybavil se jí jeho krásný obličej, dokonale vykreslené, velice mužné, nekompromisní árijské rysy, úplný opak Gustava, jenž v ní odjakživa vzbuzoval soucit nadměrně velkou hlavou, nepříjemně mohutným nosem, příliš malými ústy, zkrátka dokonalým ztělesněním židáctví s jeho věčnou, přepjatou hamižností. Při vzpomínce na Waltera si povzdechla, hned se však vzpamatovala – nemůže Gustava nechat v takovém stavu, nebylo by to vhodné, každou chvíli může do salonu vejít Gucki a jen Bůh ví, jak by na takovou situaci reagovala. Alma se navíc chtěla dozvědět, co Gustava dostalo do takového stavu, podle ní bylo totiž nad slunce jasné, že v dopise nemůže být řeč o nedávno navázaném vztahu s Walterem. Kromě Mutti o něm nikdo neví, absolutně nikdo. Tím si byla Alma jistá.

Znovu si položila otázku, o čem se píše v tom zpropadeném dopise, který Gustavovi visí z rukou jako zbytečný přívěsek? Půjde o něco podružného, musí to být nějaká hloupost,

možná po něm chce peníze jedna z bývalých milenek a hrozí, že tisku vyzradí choulostivé detaily jejich vztahu. Gustav trpěl odpornou umanutostí zamilovávat se do přelétavých žen, o nichž bylo dostatečně známo, jak jsou nemravné. Neustále se na něj věšely různé nemístně sebevědomé zpěvačky. „Herr Direktor, Herr Direktor," kvokaly a štěbetaly, vyšňořené a vypasované v taftu mu nedaly pokoj ani v zákulisí. Kdyby se z toho aspoň poučil. Kolikrát ho Alma varovala před pletichami těch nechutných ženských.

Než se vše vyjasní, klekla si k manželovi a něžně ho objala. „Řekni mi konečně, lásko moje, co se stalo? Co tě tak rozplakalo? Přišly zlé zprávy? Zrušili ti koncert v Mnichově?" Jako by ťala do živého, Gustav vyskočil, najednou stál zase pevně na nohou, snažil se z obličeje vyhnat stopy pláče a napřáhl před ni list papíru. „Jak jsi mi, Almischili, mohla udělat něco takového?"

Nečekal na odpověď a jako duch vracející se do hrobu zmizel na schodišti.

Alma se mýlila, dopis se skutečně týkal Waltera Gropia – dokonce ho sám napsal –, tedy muže, s nímž se poznala před několika týdny při zotavovací kúře v lázních Tobelbad. Byla to láska na první pohled. Alma se po dlouhé odpolední nudě vydala do tanečního sálu. Sotva začala kroužit po parketu s jedním z lázeňských hostů, v sále se objevil mladý muž oblečený celý v bílém. Byl vysoký a štíhlý, měl krátce střižené vlasy, energickým pohledem přehlédl přítomné hotelové hosty, nakonec očima ulpěl na mladé ženě, která tančila čtverylku s jedním ze svých spolustolovníků, ženatým, bezvýznamným pojišťovacím agentem, který vedl nemastné a neslané řeči, zcela přiměřené svému zjevu. Mladík Almu chviličku zkoumal očima. Nebohá žena vypadala, že se nekonečně nudí. Pojišťovák se okázale naparoval, ale ona zůstávala jako z mramoru, bezmyšlenkovitě prováděla taneční kroky s pohledem upřeným na lustr, jako by v něm hledala možnost úniku z upjaté atmosféry.

Walter na nic nečekal, okamžitě byl u neladícího páru a chvilku nato už držel Almu v náruči, přičemž opuštěný tanečník jen nevěřícně zíral a s rukama napřaženýma do prázdna nepřestával hledat Almu mezi dvojicemi, jež kolem něj

kroužily. Alma se podívala na nového žadatele o tanec – odhodlání, které z něj čišelo, ji úplně vyvedlo z míry, nebyla schopná ze sebe vypravit slovo. Ten muž po ní toužil tak nestoudně, že ani nestačila zčervenat. Jak dlouho se na ni takhle nikdo nepodíval? Celou věčnost, snad ještě déle. Bylo rozhodnuto: okamžitě se zamiluje. Získá aspoň něco od života, který ji po sňatku s Gustavem uzavřel do role vzorné manželky a především matky, jež se musí ohánět přesně tak, jak společnost žádá. Při pomyšlení na roky skomírání se jí zatočila hlava – nevěru bere jako výzvu, díky níž může sama sobě i celému světu dokázat, že ještě není docela mrtvá.

Tak začal omamný tanec dní, při němž dva milenci stržení vírem opojné vášně prováděli hromady nespoutaností, někdy za dveřmi jednoho ze svých pokojů – jeho výběr často představoval jediný úkol dne –, jindy zase tam, kam je na procházce kroky zavedly. Almina melancholie a neurastenie, které ji do lázeňského letoviska přivedly, byly brzy pryč. Jako by chtěla dohnat, co zmeškala, požadovala po Walterovi, aby ji zahrnoval nebývalou měrou pozornosti a uspokojení. K její velké úlevě prokázal, že je schopný vyhovět všem jejím očekáváním.

Právě si otevřel vlastní architektonickou kancelář, překypoval nápady a energií, do Tobelbadu si přijel odpočinout po vyčerpávajícím období, kdy se po celý rok vydával ze všech sil. Bylo mu dvacet sedm let, Almě třicet. Milostným hrám se oddávali s ohromným zápalem, a když se jejich pobyt v lázních chýlil ke konci, odpřisáhli si, že se co nejdřív zase sejdou.

Po Almině návratu ke Gustavovi si pravidelně psali. Z dopisů sálal milostný žár, bez zábran a do nejmenších podrobností vzpomínali na prožitá milostná vzplanutí a zmiňovali se o těch, která teprve přijdou. Walter obálky nadepisoval „poste restante“,

Alma si pro ně chodila na poštu do městečka. Do smrti si bude lámat hlavu, proč osudné psaní Walter zaslal na domácí adresu a dokonce nesprávnému příjemci, na obálce totiž nestálo – nejmíň stokrát si to ověřila – její jméno, nýbrž „Herr Direktor Mahler". Jak se mohl Walter dopustit takového omylu, jak se mohl takhle splést? Jak? Co ho to popadlo, že dopis adresoval přímo chudákovi Gustavovi? Šlo o pouhou roztržitost, pochybení zaviněné možná nadměrným požitím alkoholu, nebo o způsob, jak Gustavovi prozradit manželčinu nevěru? Když se mu však Alma po mnoha týdnech s touto hypotézou svěří, Walter ji kategoricky popře: „Co tě nemá, Almo, ty si vážně myslíš, že jsem takový blázen, aby mě napadlo něco podobného? Prostě jsem se spletl, musíš mi to věřit. Nejspíš jsem byl unavený, nebo mě někdo vyrušil, zrovna v tom nejméně vhodném okamžiku. Vždyť víš, že musím denně vyřídit spoustu záležitostí. Víš to, přece? Proboha Almo, jsou dny, kdy posílám desítky dopisů. Dodavatelům, zákazníkům, průmyslníkům, tobě, rodičům a hromadě dalších lidí. Zkrátka jsem se přepsal, víc v tom nehledej."

Pro Gustava to přišlo jako blesk z čistého nebe. Od začátku vztahu s Almou si byl pochopitelně vědom toho, že hlavní úskalí představuje věkový rozdíl – byl o dvacet let starší –, ale postupně se jeho obavy rozptylovaly. Jen občas, když se k nim přidala únava, upadal do nejasné, mlhavé melancholie, znovu se začínalo rýsovat znepokojení, brzy ho však zaplašila očividná jistota – málokteré manželství je pevnější než to jejich, které odolá těm nejsilnějším otřesům. Úmrtí dcerky před třemi lety ho ještě upevnilo, přesně tak, jak dokážou utužit vztah ta nejurputnější protivenství osudu, takže teď je už nic ani nikdo nerozdělí.

Gustav ani nežárlil na muže, kteří podléhali půvabu a kráse jeho ženy, naopak se dětinsky radoval, jako by sedali na vějičku s předem známým výsledkem. Ostatně Alma si jejich nadbíhání sotva všímala. Vedla život ženy plně oddané rodině, po svatbě ji mužská společnost přestala zajímat. K podobným povyražením měla navíc jen málo příležitostí, Gustavovi se příčilo zbytečně marnit čas na večeřích v užvaněné společnosti, kde se jen tlachá, aniž by se něco řeklo. Nakonec bylo oběma nejlíp v nejužším kroužku tvořeném dětmi, blízkými příbuznými a několika málo přáteli.

V době, kdy Gustav působil jako ředitel Dvorní opery ve Vídni, nemohli od září do dubna vůbec přijímat pozvání na večeře. Gustav trávil večery s železnou pravidelností v budově opery, buď řídil orchestr, nebo své místo u dirigentského pultíku přepustil někomu jinému a v zákulisí dohlížel na bezchybný průběh představení – bylo potřeba neustále dolaďovat mnoho detailů, chybějící kostým, onemocnění některého z účinkujících, hluk v hledišti. Představení končila pozdě v noci, a když už se Alma dokázala uvolnit z povinností v domácnosti a přišla za ním, vracívali se spolu domů v hryzavém chladu vídeňské noci hustými davy v Prátru.

Léto trávili mimo město, v domě postaveném podle Gustavových pokynů na břehu jezera, které se vyjímalo jako smaragd mezi horskými hřebeny. Pro Gustava to nebyly prázdniny v pravém slova smyslu, spíš měsíce, kdy se v jednoduché boudě postavené stranou velkého domu ráno co ráno, jen s pomocí piana rodila další z jeho symfonií. Vstával v šest, do domu se vracel kolem poledne, před obědem si chodil zaplavat v jezeře, jako by toužil po fyzickém objetí světa. Mocnými tempy doplaval až doprostřed vodní plochy a rukou zamával na Almu a děti. Znepokojené z toho, jak je daleko od břehu, na něj

gestikulovaly a prosily, ať už se vrátí zpátky. Gustav se však jen hlasitě smál, ještě kousek pokračoval, teprve potom se otočil a vracel se je všechny sevřít v náručí.

Odpoledne vyráželi za každého počasí na dlouhé procházky, poznávali okolní hory, Gustavem tolik milovanou alpskou krajinu. Z nekonečných toulek se vraceli vyčerpaní a uondaní dlouhými túrami chodili spát se soumrakem. Kromě obvyklých návštěv, Alminých příbuzných a několika dávných přátel, kteří u nich pár dní pobyli, se nikdo neobjevil. Existenci světa si připomínali, jen když k nim z protějšího břehu dolehly vzdálené zvuky nějaké slavnosti, narušující v těch místech obvykle panující klid. Určitě bývali zváni, ale nepochybně se vší slušností odmítali. Uctivé díky, ale snad jindy. Příští léto.

Alma si nakonec na takový život zvykla, nebyl úplně mnišský, ani však nehýřil okázalostmi. Postupně ji vtahoval nepřetržitý proud domácích starostí a povinností a ona dávala vale bouřlivým projevům mládí i všem jeho horečným vzrušením. Když toho někdy zalitovala, snažila se rychle myslet na něco jiného. Nikdo ji nenutil vdávat se za Gustava, kdyby ho zdvořile odmítla, tak jako předtím Zemlinského a několik dalších nápadníků, nikdo by jí to neměl za zlé. Gustav s ní jednal na rovinu, krátce před svatbou jí sdělil, že hledá především pevný bod, u nějž by mohl zakotvit. Nikoli ženu, která by ho oslňovala svými uměleckými vlohami, ale mnohem víc spojenkyni, jež by mu byla oporou v těžkých životních zkouškách. Dopis, v němž ji žádal, aby se vzdala hudební kariéry, ji zprvu pobouřil. Musela se poradit s Mutti. Jak může být tak kategorický a klást tak nestoudné požadavky? Vzdát se hudby znamenalo pro Almu totéž, co vzdát se sebe samé. Měla k němu pocítit nenávist a poslat ho k šípku – místo toho souhlasila a stala se jeho ženou.

Tím bylo rozhodnuto.

Za několik měsíců otěhotní a úkoly a zodpovědnost spojené s mateřstvím pohltí všechen její čas. Nikdy si nestěžovala, žila v Gustavově stínu, ve šťastném spojenectví, v němž se opírali jeden o druhého. Ke štěstí mi stačí být s ním, přesvědčovala sama sebe. A když si hrál s dětmi a vyhazoval je co nejvýš do vzduchu, děkovala Bohu za ty dary. Ačkoli… Odjakživa byla ráda mezi lidmi, ve společnosti, v epicentru kvasu intelektuálního života ve všech jeho podobách, a tak poté, co o tyto radosti zničehonic přišla, pravidelně upadala do dlouhých období depresí. Vycházela jen zřídka, zůstávala doma, tichá a vyhýbavá ležela v posteli za zavřenými okenicemi. Poruchy nálad doprovázené vysílením a skleslostí si vyžádaly opakované pobyty v lázních, kam odjížděla, aby se – jak všichni doufali – co nejdřív opět zotavila.

Tak se octla v Tobelbadu.

Krátce předtím se cítila obzvlášť zmožená. Ze všeho byla rozmrzelá. Vyčerpávalo ji pravidelné cestování mezi New Yorkem a rodnou Vídní. Bývala zachmuřená, neustále si zoufala, pro nic za nic se utrhovala na dceru. Krajní omrzelost ji přirozeně přivedla k alkoholu. Po dvou sklenkách něčeho ostřejšího, po třech číškách šampaňského se život už nejevil tak nudný. Mohla si aspoň dělat iluze o budoucnosti, představovat si sama sebe na úsvitu života, v němž ji čeká jen samé opojení, osobní úspěchy i uznání ve společnosti, v němž budou všichni opěvovat její krásu, inteligenci, umělecké nadání, předpoklady pro milostné avantýry. Jenže jak k tomu všemu dospět, spojíte-li osud s mužem, jemuž jsou tělesná potěšení víceméně lhostejná a drží se tak daleko od třpytu, který teď Alma tolik potřebuje, když přišla o možnou útěchu z hudby a musela se vzdát všech v sobě dřímajících tužeb?